

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIJ VA O'RTA MAXSUS TA'LIM VAZIRLIGI

ALISHER NAVOIY NOMIDAGI TOSHKENT DAVLAT O'ZBEK TILI VA
ADABIYOTI UNIVERSITETI

"TASDIQLAYMAN"

O'z qo'lyozhlarini bo'yicha prorektor
D. S. Normamatov
2022-yil 15 avgust

HOZIRGI O'ZBEK ADABIY TILI

fanining

ISHCHI O'QUV DASTURI

Bilim sohasi:	100000 – Ta'lim
Ta'lim sohasi:	110 000 – Ta'lim
Ta'lim yo'nalishi:	60111400 – O'zbek tili va adabiyoti (kechki)

Fan/modul kodi	Fan/modul turi	Ta'lim tili	Ishlab chiqilgan o'quv yili						
30210/AT 1-3 13	majburiy	o'zbek	2022/2023						
Semestr	Hozirgi o'zbek adabiy tili	ECTS - Kreditlar	Haftalik dars soatlari			Mustaqil ta'lim (soat)	Jami yuklama (soat)		
			Jami:	ma'ruza	seminar			amaliy laboratoriya	
2	1-modul: Hozirgi o'zbek adabiy tilida fonetika-fonologiya, orfoografiya, orfoepiyaga oid masalalar	5	4	60	20	20	0	90	150
3	2-modul: Hozirgi o'zbek adabiy tilida leksikologiya, morfemika, so'z yasalishi, frazeologiya, leksikografiya g a oid masalalar	4	4	60	20	20	0	60	120
4	3-modul: Hozirgi o'zbek adabiy tilida morfologiya, sintaksisga oid masalalar	4	4	60	20	20	0	60	120
	Jami:	13	12	180	60	60	0	210	390

1. FANNING MAZMUNI

Fanni o'qitishdan maqsad – talabalarni hozirgi o'zbek adabiy tilining nazariy masalalari (tushunchalar, nazariyalar va ularning isboti, sohaning amaliy masalalarini yechish usullari va boshqalar) bilan tanishtirishdan iborat. Ayni paytda u talabalarni shu sohada mantiqiy fikrlashga, ilmiy xulosa chiqarishga, adabiy tilning nazariy va amaliy muammolarini hal etish ko'nikmalarini shakllantirishga xizmat qiladi.

Fanni o'qitishning vazifasi – talabalarga hozirgi o'zbek adabiy tili fanining ahamiyati, o'zbek tili fonetikasi, fonologiyasi, grafika, orfoografiyasi va orfoepiyasi, morfologiyasi, sintaksisi, punktuatsiyasi va uslubiyatining nazariy asoslariga oid bilim va tushunchalar berish, adabiy tilning shevalarga munosabati, o'zlashtirilgan nazariy bilimlarini amaliyotda qo'llay olishga o'rgatish va natijada talabalarda o'zbek adabiy tilining asoslari va og'zaki adabiy tilning yozma adabiy nutq me'yorlariga munosabati kabilarini bilish, grammatik qoidalariga tayanib, o'z fikrini hayotiy misollar orqali asoslash, o'rganishlarini amalda qo'llay olishga o'rgatishdir.

2. FANNI O'QITISH NATIJALARI VA SHAKLLANADIGAN KASBIY KOMPETENSIYALAR

- "Hozirgi o'zbek adabiy tili"ning fan sifatidagi o'rni, adabiy tildan foydalanish jarayonini tashkil etishning huquqiy-me'yoriy asoslari, ona tilini o'qitish tarixi, rivojlanishi, fanning obyekti va subyekti, fanning tekshirish (ilmiy-tadqiqot) metodlari, boshqa fanlar bilan aloqasi, ona tilini o'qitishga doir yondashuv va tamoyillar, ona tilini o'qitish metodlari, ona tildan dars turlari va unda qo'llanadigan innovatsion texnologiyalar, til bo'limlarini o'qitishdagi o'ziga xos yondashuvlar haqidagi bilimlarga;
- Grammatika, fonetika-fonologiya, leksikologiya kabi sathlarning nazariy asoslarini turli interaktiv usullar asosida singdirish va amaliy ahamiyatini tushuntirish, o'quvchilar o'quv-biluv faoliyatini faollashtirishga qaratilgan dars usullaridan foydalanish ko'nikmalariga;
- o'quv ishlarini loyihalashtirish; darsdan tashqari mashg'ulotlarni aniq va maqsadli tashkil eta olish; o'z shaxsiy va kasbiy axborot maydonini loyihalashtirish malakalariga ega bo'lishi lozim.

3. O'QUV FANI O'QITILISHI BO'YICHA USLUBIY KO'RSATMALAR

"Hozirgi o'zbek adabiy tili" fani interfaol metodlar, hamkorlikda o'qitish; jamoaviy taqdimot; individual loyihalar asosida o'qitiladi.

4. TALABALARNI BAHOLASH TARTIBI:

Talabalarning bilimini baholash tartibi O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirining 2018-yil 9-avgustdagi 19-2018-son buyrug'i bilan tasdiqlangan "Oliy ta'lim muassasalarida talabalar bilimini nazorat qilish va baholash tizimi to'g'risida"gi Nizom talablari asosida belgilanadi.

1. Nazoratlarni amalga oshirish tartibi.

Oraliq nazorat: O'tilgan mavzular asosida yozma yoki og'zaki shaklda o'tkaziladi.

Yakuniy nazorat: Semestr davomida o'tilgan mavzular bo'yicha test shaklda o'tkaziladi.

Izoh: *Oraliq nazorat turi har bir fan bo'yicha fanning xususiyatidan kelib chiqqan holda 2 martagacha o'tkazilishi mumkin.*

Talabani oraliq nazorat turi bo'yicha baholashda, uning o'quv mashg'ulotlari davomida olgan baholari inobatga olinadi.

Nazoratlarining o'tkazilishi muddatlari muayyan o'quv yilida tasdiqlangan o'quv jarayoni jadvali asosida tashkil etiladi.

2. Talabalar bilim baholash mezonlari:

talaba mustaqil xulosa va qaror qabul qiladi, ijodiy fikrlay oladi, mustaqil mushohada yuritadi, olgan bilimini amalda qo'llay oladi, fanning mohiyatini tushunadi, biladi, ifodalay oladi, aytib beradi hamda fan bo'yicha tasavvurga ega deb topilganda – 5 (a'lo) baho;

talaba mustaqil mushohada yuritadi, olgan bilimini amalda qo'llay oladi, fanning mohiyatini tushunadi, biladi, ifodalay oladi, aytib beradi hamda fan bo'yicha tasavvurga ega deb topilganda – 4 (yaxshi) baho;

talaba olgan bilimini amalda qo'llay oladi, fanning mohiyatini tushunadi, biladi, ifodalay oladi, aytib beradi hamda fan bo'yicha tasavvurga ega deb topilganda – 3 (qoniqarli) baho;

talaba fan dasturini o'zlashtirmagan, fanning mohiyatini tushunmaydi hamda fan bo'yicha tasavvurga ega emas deb topilganda – 2 (qoniqarsiz) baho bilan baholanadi.

2. Ma'ruza mashg'ulotlari

“Asosiy nazariy qism (ma'ruza mashg'ulotlari)” o'quv fanining mavzulari mantiqiy ketma-ketlikda keltiriladi, har bir mavzuning mohiyati asosiy tushunchalar va qisqa ifodalar orqali ta'lim oluvchilarga davlat ta'lim standartlari va malaka talablari asosida yetkazilishi zarur bo'lgan bilim va ko'nikmalar qamrab olingan holda ifodalab beriladi. Asosiy nazariy qism modullar shaklida berilishi mumkin.

“Hozirgi o'zbek adabiy tili” fani bo'yicha ma'ruza mashg'ulotlari taqsimoti: 2-semestr

T/R	Ma'ruza mavzulari	Qisqacha tavsifi (kalit so'zlar)	Soatlar hajmi
I-modul. Hozirgi o'zbek adabiy tili fonetika-fonologiya, orfografiya, orfoepiyaga oid masalalar			
1	“Hozirgi o'zbek adabiy tili” fanning predmeti, maqsad va vazifalari.	huquqiy-me'yoriy hujjatlar, maqsad va vazifalar	2
2	Fonetika haqida ma'lumot. Fonetika va uning turlari (Tarixiy, qiyosiy, eksperimental, tasviriy).	fanning paydo bo'lishi, rivojlanish bosqichlari	4
3	Fonetika va fonologiya.	kuzatish, pedagogik eksperiment	2
4	Fonologik ziddiyatning ziddiyat tizimiga munosabatiga ko'ra tasnifi.	pedagogika, tilshunoslik, psixofiziologiyaga oid ta'lim	2

5	Hozirgi o'zbek adabiy tili unli va undosh tovushlar.	pedagogika, tilshunoslik, psixofiziologiyaga oid ta'lim	2
6	Fonetik Morfonologiya.	ilmiylik, ongillik, nutqdan tilga borish, nutqiy ixchamlikka erishish, nutqning yozuvda aks etishi	4
7	Orfografiya va orfoepiya	Yozuvning shakllanishi, imloviy me'yorlar va ularning yozuvda aks etishi	4
Jami :			20 s.

3. Seminar mashg'ulotlar

“Seminar mashg'ulotlari bo'yicha ko'rsatma va tavsiyalar” o'quv fanining mohiyati va nazariy mavzulariga mos ravishda tashkillashtiriladi, ushbu mashg'ulotlarni o'tkazish shakllari, unda qo'llanishi tavsiya etiladigan texnologiyalar, usullar, vositalar zarur hollarda muhokama etiladigan mavzular, masalalar hamda fan mohiyatidan kelib chiqadigan boshqa ma'lumotlar yoritiladi. Shuningdek, topshiriqlar asosida kurs yuzasidan bilimlarni yuksaltirishga qaratilgan mashg'ulotlar tashkillashtiriladi.

“Hozirgi o'zbek adabiy tili” fani bo'yicha seminar mashg'ulotlar taqsimoti: 2-semestr

T/R	Seminar mashg'ulotlari mavzulari	Qisqacha tavsifi (kalit so'zlar)	Soatlar hajmi
I-modul. Hozirgi o'zbek adabiy tili fonetika-fonologiya, orfografiya, orfoepiyaga oid masalalar			
1	Lisoniy munosabat va uning turlari	maqsad va vazifalar, nazariy asoslari	2
2	O'zbek tilining taraqqiyot bosqichlari	ilmiylik, ongillik, nutqdan tilga borish, nazariya va amaliyot	2
3	Fonetika haqida ma'lumot. Fonetika va uning turlari (Tarixiy, qiyosiy, eksperimental, tasviriy).	nutqiy ixchamlikka erishish, nutqning yozuvda aks etishi	2
4	Hozirgi o'zbek adabiy tili unli va undosh tovushlar	ta'lim va texnologiyaning uyg'unligi	2
5	Grafika – yozuv tizimining birinchi komponenti. Grafema turlari va tiplari.	pedagogika, psixologiya, tilshunoslik, psixofiziologiyaga oid ta'lim	2

6	O'zbek tilining yozuv tizimlari taraqqiyoti.	pedagogika, psixologiya, tilshunoslik, psixofiziologiyaga oid ta'lim	2
7	Talaffuz va ohangning nutqdagi o'rni.	Orfoepiya, ohang, haqida uyg'unligi, ularning nutqdagi o'rni	2
8	Yozuv tamoyillari. Fonetik o'zgarishlar.	Fonetik o'zgarishlar nutqdan tilga borish, nazariya va amaliyot	2
9	Hozirgi o'zbek adabiy tilida imlo bilan bog'liq muammolar	nutqiy ixchamlikka erishish, nutqning yozuvda aks etishi	2
10	To'g'ri talaffuz me'yorlari (til, nutq, me'yor)	To'g'ri talaffuz qilish, til, nutq, me'yor munosabatlari	2
Jami:			20 s.

3. Amaliy mashg'ulotlar

“Amaliy mashg'ulotlar bo'yicha ko'rsatma va tavsiyalar” o'quv fanining mohiyati va nazariy mavzulariga mos ravishda amaliy, seminar va laboratoriya mashg'ulotlarining mavzulari, ushbu mashg'ulotlarni o'tkazish shakllari, unda qo'llanishi tavsiya etiladigan texnologiyalar, usullar, vositalar zarur hollarda muhokama etiladigan mavzular, masalalar, laboratoriya ishlarining mazmuni, maqsadi hamda fan mohiyatidan kelib chiqadigan boshqa ma'lumotlar yoritiladi. Shuningdek, kurs loyihasi va kurs ishlari, ijodiy ishlar mohiyati, mazmuni, maqsadi, mavzulari ulami bajarish shakllari hamda fan mohiyatidan kelib chiqadigan boshqa ma'lumotlar yoritiladi. Shu bilan birga ushbu qismda o'quv va ishlab chiqarish amaliyotlarining maqsadi, vazifasi, shakli, mazmuni, amaliyot jarayonida ta'lim oluvchilar tomonidan tayyorlanishi zarur bo'lgan yakuniy ishlar shakli yuzasidan qisqa uslubiy ko'rsatmalar beriladi.

T/R	Amaliy mashg'ulot mavzulari	Qisqacha tavsifi (kalit so'zlar)	Soatlar hajmi
1-modul. Hozirgi o'zbek adabiy tilida fonetika-fonologiya, orfografiya, orfoepiyaga oid masalalar			
1	Adabiy til – madaniy til.	qadimgi davrdan bugungi kungacha	2
2	Adabiy tilning shakllari.	umumiy va xususiy maqsad	2
3	Adabiy tilni rivojlantiruvchi omillar.	gumanitar fanlar	2
4	Til va nutq.	pedagogik eksperiment, diagnostik tahlil, kuzatish	2
5	Adabiy til va shevalar.	tadqiqot mohiyati, tavsifi,	2

6	Tovush va fonema.	ahamiyati kommunikativ, kompetensiyaviy	2
7	Umlilarni tasnifi va tavsifi.	hamkorlik texnologiyasi	2
8	Umdoshlar tasnifi va tavsifi.	mas'uliyat va topshiriqlar bilan ishlash, nazorat materiallari	2
9	Bo'g'in va urg'uning ahamiyati.	didaktik matn va materiallar	2
10	Fonetik o'zgarishlar.	nazariy qoidalar bilan ishlash	2
Jami:			20 s.

4. Mustaqil ta'lim ishlari

“Mustaqil ismi tayyorlashda fan xususiyatlarini hisobga olgan holda, quyidagi shakllardan foydalanish tavsiya etiladi:

amaliy mashg'ulotlarga tayyorgarlik; laboratoriya mashg'ulotlariga tayyorgarlik; darslik va o'quv qo'llanmalar bo'yicha fan boblari va mavzularini o'rganish; maxsus adabiyotlar bo'yicha fan bo'limlari yoki mavzulari ustida ishlash; o'quv, ilmiy-tadqiqot ishlarini bajarish bilan bog'liq bo'lgan fan bo'limlari va mavzularini chuqur o'rganish;

“Til va adabiyot ta'limi”, “Xalq ta'limi” kabi sohaga oid ilmiy jurnallardagi maqolalar bilan tanishish va tezislarni tayyorlab borish; ona tilini o'qitishga oid kichik tajribaviy tadqiqotlar olib borish.

Tadqiqotlar amaliy mashg'ulotlarda muhokama qilinadi va baholanadi.

T/R	Mustaqil ta'lim mavzulari	O'quv mashg'ulot turi nomi	Qisqacha tavsifi (kalit so'zlar)	Soatlar hajmi
1-modul. Hozirgi o'zbek adabiy tilida fonetika-fonologiya, orfografiya, orfoepiyaga oid masalalar				
1	“Hozirgi o'zbek adabiy tili” fanining predmeti, maqsad va vazifalari.	tezis	ona tili predmeti	8
2	Fonetika haqida ma'lumot. Fonetika va uning turlari (, , ,).	tezis	Qadimgi va IX–XII asrlarda ona (turkiy) tilida ta'lim	8
3	Tarixiy fonetika haqida ma'lumot	jadvalli taqdimot	XIII–XIV asrlarda til o'qitish	8
4	Qiyosiy fonetika haqida ma'lumot	og'zaki	XVII asr oxiri XVIII asrda til o'qitish	6

5	Ekspiremental fonetika haqida ma'lumot	tezis	jadidchilik va savodxonlik	8
6	Tasviriy fonetika haqida ma'lumot	ma'ruza	til o'qitish yondashuvlari	8
7	Fonetika va fonologiya.	amaliy	ona tilidan konsepsiya	8
8	Hozirgi o'zbek adabiy tilida unillar	xronologik jadval	O'TDA yig'inlari	6
9	Hozirgi o'zbek adabiy tilida undoshlar.	amaliy loyiha	gumanitar va tabiiy fanlar	6
10	Fonetik o'zgarishlar.	tezis	falsafiy qonuniyatlar	8
11	Orfoepiya va fonetika.	ma'ruza	kuzatish, induksiya, deduksiya	8
12	Grafika va orfografiya.		Jami:	90 s.

3-SEMESTR

1. Ma'ruza mashg'ulotlari

“Asosiy nazariy qism (ma'ruza mashg'ulotlari)” o'quv fanining mavzulari mantiqiy ketma-ketlikda keltiriladi, har bir mavzuning mohiyati asosiy tushunchalar va qisqa ifodalar orqali ta'lim oluvchilarga davlat ta'lim standarti va malaka talablari asosida yetkazilishi zarur bo'lgan bilim va ko'nikmalar qamrab olingan holda ifodalab beriladi. Asosiy nazariy qism modullar shaklida berilishi mumkin.

T/R	Ma'ruza mavzulari	Qisqacha tavsifi (kalit so'zlar)	Soatlar hajmi
1	1-modul. Hozirgi o'zbek adabiy tilida leksikologiya, morfemika, so'z yasalishi, frazeologiya, leksikografiya o'ld masalalar Leksikologiya haqida umumiy ma'lumot. So'zning leksik birlik sifatidagi mohiyati. Leksikologiya bo'limi. So'z va leksema. Leksema - lisoniy birlik. So'z - nutqiy birlik. Leksemaning ifoda va mazmun jihati.	Leksikologiya bo'limi. So'z va leksema. Leksema - lisoniy birlik. So'z - nutqiy birlik. Leksemaning ifoda va mazmun jihati.	2

2	Leksikologiyaning obyekt, predmeti va vazifalari. O'zbek tilining lug'at tarkibi, uning taraqqiyotida lisoniy va nolisoniy omillarning ishtiroki.	Leksikologiya bo'limining obyekt, bo'limning predmeti va vazifalari. O'zbek tilining lug'at tarkibi. Leksikologiya bo'limi taraqqiyotida lisoniy va nolisoniy omillarning ishtiroki.	2
3	Leksikologiyaning turlari: umumiy va xususiy leksikologiya. Diaxron va sinxron leksikologiya.	Leksikologiyaning turlari. Umumiy leksikologiya. Xususiy Diaxron leksikologiya. Sinxron leksikologiya.	2
4	Morfemika haqida ma'lumot. So'z tarkibi. Ko'makchi va yetakchi morfemalarning diaxron-sinxron xususiyatlari	So'zning leksik birlik sifatidagi mohiyati. So'zning leksik birlik sifatidagi ahamiyati. Leksema til birligi sifatida. Leksemaning ifoda plani. Leksemaning mazmun plani. So'zning leksik va grammatik ma'no munosabati	2
5	So'z yasalish qonuniyatlari. Yasama so'zlar haqida ma'lumot	Leksikologiya va semasiologiya bo'limlarining o'zaro munosabati. Leksik ma'no. Semantik qism. Yasama so'zning leksemalashuvi. Bir sememali va ko'p sememali leksemalar.	2
6	Frazeologik birliklar. Frazeologik birliklarning ko'chma ma'noga asoslanishi. Frazeologik birliklarning ifoda va mazmun plani.	O'zbek tilining tarixiy taraqqiyoti. O'zbek tilining boyish manbalari. O'zbek tili leksikasining tarixiy taraqqiyoti.	2
7	Hozirgi o'zbek adabiy tilining morfologik tarkibi.	Grammatika haqida. Grammatikaning tarkibiy qismlari, o'rganish obyekt. Hozirgi o'zbek adabiy tilining morfologik tarkibi.	2
8	Morfologiya. So'zning grammatik ma'nosi.	Morfologiya haqida. So'zning Grammatik ma'nosi. Grammatik shakl, Grammatik ma'no.	2

	Grammatik kategoriya. Grammatik tarkibi.	ma'no	
9	So'zning morfemik tarkibi. O'zbek tilida so'z yasalishi.	Morfemika va uning tarkibi haqida umumiy ta'limot. So'zning morfemik strukturadagi o'zgarish. Morfemalarning funksional-semantik tasnifi. Morfemaning struktur tasnifi.	4
10			Jami 20 s.

2. Seminar mashg'ulotlari

“Seminar mashg'ulotlari bo'yicha ko'rsatma va tavsiyalar” o'quv fanining mohiyati va nazariy mavzulariga mos ravishda tashkillahtiriladi, ushbu mashg'ulotlarni o'tkazish shakllari, unda qo'llanishi tavsiya etiladigan texnologiyalar, usullar, vositalar zarur hollarda muhokama etiladigan masalalar hamda fan mohiyatidan kelib chiqadigan boshqa ma'lumotlar yoritiladi. Shuningdek, topshiriqlar asosida kurs yuzasidan bilimlarni yuksaltirishga qaratilgan mashg'ulotlar tashkillahtiriladi.

T/R	Seminar mashg'ulotlari mavzulari	Qisqacha tavsifi (kalit so'zlar)	Soatlar hajmi
1	O'zbek tili leksikasining tarixiy taraqqiyoti. Diaxron va sinxron leksikologiya.	Qisqacha tavsifi (kalit so'zlar)	2
2	O'zbek tili leksikasida o'z va o'zlashgan qatlamlar. O'z va o'zlashgan qatlamlarning o'ziga xos xususiyatlari.	1-modul. Hozirgi o'zbek adabiy tilida leksikologiya, morfemika, so'z yasalishi, frazeologiya, leksikografiyaga oid masalalar	2
3	Leksik-semantik munosabatlar. Semema va nomema.	pedagogik texnologiya	2
4	Frazeologik birliklar. Frazeologik birliklarning ifoda va mazmun plani.	tuzilishi, mazmuni	2
5	Leksik ma'no taraqqiyotiga olib keluvchi lisoniy va nolisoniy omillar.	nutqiy va lingvistik	2
		Leksemalarning shakllanishi	2

6	Bir ma'nolilik (monosemiya) va ko'p ma'nolilik (polisemiya).	tayanch kompetensiyalar (6 ta)	2
7	So'zlarda ma'no ko'chirish yo'llari (metafora, sinekdoxa, vazifadoshlik va kinoya)	nutqiy va lingvistik	2
8	Grammatikaning tarkibiy qismlari, o'rganish obyekt. So'zning grammatik ma'nosi.	Mavzu bayoni va metodologiyasi	2
9	O'zbek tilida so'z yasalishi.	Nazariy va amaliy xulosalar	2
10	Morfemika. So'zning tarkibiy asoslari.	anglash ko'nikmasi	2
		Jami 20 s.	

3. Amaliy mashg'ulotlar

“Amaliy mashg'ulotlar bo'yicha ko'rsatma va tavsiyalar” o'quv fanining mohiyati va nazariy mavzulariga mos ravishda amaliy, seminar va laboratoriya mashg'ulotlarining mavzulari, ushbu mashg'ulotlarni o'tkazish shakllari, unda qo'llanishi tavsiya etiladigan texnologiyalar, usullar, vositalar zarur hollarda muhokama etiladigan mavzular, masalalar, laboratoriya ishlarning mazmuni, maqsadi hamda fan mohiyatidan kelib chiqadigan boshqa ma'lumotlar yoritiladi. Shuningdek, kurs loyihasi va kurs ishlari, ijodiy ishlar mohiyati, mazmuni, maqsadi, mavzulari ularni bajarish shakllari hamda fan mohiyatidan kelib chiqadigan boshqa ma'lumotlar yoritiladi. Shu bilan birga ushbu qismda o'quv va ishlab chiqarish amaliyotlarining maqsadi, vazifasi, shakli, mazmuni, amaliyot jarayonida ta'lim oluvchilar tomonidan tayyorlanishi zarur bo'lgan yakuniy ishlar shakli yuzasidan qisqa uslubiy ko'rsatmalar beriladi.

T/R	Amaliy mashg'ulot mavzulari	Qisqacha tavsifi (kalit so'zlar)	Soatlar hajmi
1	Leksemaning uzual hamda okkazonal ma'nolari haqida ma'lumot.	Qisqacha tavsifi (kalit so'zlar)	2
2	Yangi leksik ma'noning evfemizm natijasida hosil bo'lishi.	Ma'no tiplari	2
3	Konnotativ sema. Emotsional-ekspressiv bo'yqo'dorlik, uslubiy ma'no.	an'anaviy metodlar	2
		zamonaviy metodlar	2

4	O'zbek tilida leksik-semantik sistemalar. O'zbek tili leksikasining tarixiy taraqqiyoti. Leksemalarning ishlatilish doirasi.	yangi avlod darsliklari	2
5	Antonimiya. Lug'aviy antonimiya. Leksik antonimiya va antonimik juftlik. Kontekstual antonimiya.	Leksemalararo ma'no va shakliy xilma-xillik	2
6	Antonimiya va enantiosemiya. Antonimiya va polisemiya. Antonimlarning uslubiy ahamiyati.	ta'limiy korpus, uning tarkibi, foydalanish usullari	2
7	Omonimiya. Omonimiyaning ko'rinishlari. Leksik omonimlar.	o'quv lug'atlari	2
8	So'zning morfologik tarkibi.	Morfemik xususiyatlar	2
9	Grammatik ma'noni ifodalovchi vositalar.	Misollar bilan ishlash	2
10	So'z tuzilishi va yasashiga ko'ra turlari.	So'z yasash qolipi	2
		Jami:	20 s.

4. Mustaqil ta'lim ishlari

“Mustaqil ishini tayyorlashda fan xususiyatlarini hisobga olgan holda, quyidagi shakllardan foydalanish tavsiya etiladi:

amaliy mashg'ulotlarga tayyorgarlik;

laboratoriya mashg'ulotlariga tayyorgarlik;

darslik va o'quv qo'llanmalar bo'yicha fan boblari va mavzularini o'rganish;

maxsus adabiyotlar bo'yicha fan bo'limlari yoki mavzulari ustida ishlash;

o'quv, ilmiy-tadqiqot ishlarini bajarish bilan bog'liq bo'lgan fan bo'limlari va mavzularini chuqur o'rganish;

“Til va adabiyot ta'limi”, “Xalq ta'limi” kabi sohaga oid ilmiy jurnallardagi maqolalar bilan tanishish va tezislar tayyorlab borish;

ona tilini o'qitishga oid kichik tajribaviy tadqiqotlar olib borish.

Tadqiqotlar amaliy mashg'ulotlarda muhokama qilinadi va baholanadi.

T/R	Mustaqil ta'lim mavzulari	O'quv mashg'ulot turi nomi	Qisqacha tavsifi (kalit so'zlar)	Soatlar hajmi
-----	---------------------------	----------------------------	----------------------------------	---------------

1-modul. Hozirgi o'zbek adabiy tilida leksikologiya, morfemika, so'z yasalishi, frazeologiya, leksikografiyaga oid masalalar				
1	Leksikologiya haqida umumiy ma'lumot. So'zning leksik birlik sifatidagi mohiyati.	amaliy	mohiyati, tuzilishi	6
2	Leksikologiyaning obyekti, predmeti va vazifalari. Leksikologiyaning turlari: umumiy va xususiy leksikologiya.	tezis	mohiyati, tuzilishi	4
3	Leksemaning til birligi sifatidagi mohiyati. Ifodaviylik jihatdan o'zbek tili leksikasi.	jadvalli taqdimot	Nazariy asoslar	6
4	O'zbek tilining lug'at tarkibi, uning taraqqiyotida lisoniy va nolisomiy omillarning ishtiroki.	og'zaki	xorijiy davlatlar tajribasi	4
5	Leksik ma'no va semantik qism (sema). Semema va nomema.	tezis	metodlar tasnifi	4
6	Konnotativ sema. Emotsional-ekspressiv bo'yodqorlik, uslubiy ma'no.	taqdimot	an'anaviy, zamonaviy ta'lim	4
7	O'zbek tili leksikasining tarixiy taraqqiyoti. Qo'llanilish davri chegaralangan leksika.	amaliy	interfaol metodlar	4
8	Leksikografiya haqida ma'lumot. O'zbek tili leksikasining tarixiy taraqqiyoti.	taqdimot	darslik mazmuni	4
9	Leksikografiyaning maqsad va vazifalari. O'zbek tilida leksik-	amaliy	mohiyati, tuzilishi	4

semantik sistemalar.	taqdimot	korpus tarkibi	4
10 Leksemaning ifoda hamda mazmun plani.	amaliy	korpus tarkibi	4
11 Diaxron va sinxron leksikologiya.	tezis	amaliy	4
12 Hozirgi o'zbek adabiy tilining morfologik tarkibi.	amaliy	tilshunos olimlar	6
13 Morfologiya. So'zning grammatik ma'nosi.	ma'ruza	magistrlilik dissertatsiyalari	4
14 So'zning morfemik tarkibi. O'zbek tilida so'z yasalishi.	Jami:	PhD dissertatsiyasi	6
			60 s.

4-SEMESTR

1. Ma'ruza mashg'ulotlari
 "Asosiy nazariy qism (ma'ruza mashg'ulotlari)" o'quv fanining mavzulari mantiqiy ketma-ketlikda keltiriladi, har bir mavzuning mohiyati asosiy tushunchalar va qisqa ifodalar orqali ta'lim oluvchilarga davlat ta'lim standart va malaka talablari asosida yetkazilishi zarur bo'lgan bilim va ko'nikmalar qamrab olingan holda ifodalab beriladi. Asosiy nazariy qism modullar shaklida berilishi mumkin.

T/R	Ma'ruza mavzulari	Qisqacha tavsifi (kalit so'zlar)	Soatlar hajmi
3-modul. Hozirgi o'zbek adabiy tilida morfologiyaga oid masalalar			
1	So'z turkumlari haqida umumiy ma'lumot.	So'z turkumlari va ulami tasniflash tamoyillari. So'zlarning semantic tasnifi. So'zning morfologik tasnifi. Leksemalarning sintaktik tasnifi. Mustaqil so'zlar. Yordamchi so'zlar. Oraliq so'zlar.	2
2	Mustaqil so'z turkumlari.	So'z turkumlari transpozitsiyasi. Fe'l va uning UGM si. Fe'lning asosiy LGMlari. Fe'lida so'zshakning turlari. Fe'l derivatsiyasi. Fe'lning tasniflovchi kategoriyalari	2

3	Yordamchi so'z turkumlari.	haqida umumiy ma'lumot. Leksemalar tasnifidagi "ma'noviy nomustaqillik" tushunchasi. Yordamchi so'zning "oraliq uchunchi" tabiatiga egaligi. Yordamchi so'zning shakliy xususiyatiga ko'ra turlari. Ko'makchi. Bog'lovchi. Yuklama.	2
4	Alohida olingan so'zlar.	Alohida olingan so'zlar tasnifi. Modal so'zlar. Taqlid so'zlarning mustaqil so'z turkumiga ko'chishi.	2
5	Sintaksis haqida ma'lumot. Sintaksis va uning turlari	Sintaksis haqida umumiy ma'lumot. Sintaksis va uning turlari. So'z birikmasi va gap sintaksisi. So'zlarning o'zaro bog'lanish yo'llari. Sintaksis va uning tadqiq manbavi.	2
6	So'z birikmasining boshqa til birliklariga munosabati (Farqi va o'xshashliklari).	So'z birikmasi nutq birligi sifatida. Nutqiy so'z birikmasi haqida tushuncha. So'z birikmasi va so'z. So'z birikmasi va ibora. So'z birikmasida hokim, tobe, kengayuvchi va kengaytiruvchi so'z.	2
7	Gap. Gapning ifoda maqsadiga ko'ra turlari.	Gap nutqiy sathda. Gap kommunikativ nutqiy birlik sifatida. Nutqiy gapning belgilari. Gapning shakllanishida leksik omil. Gapning shakllanishida morfologik omil.	2
8	Gap bo'laklari.	Lisoniy sathda gap bo'laklari. Grammatik shakllangan gapning minimal va maksimal lisoniy sintaktik qolipi. Kesimlik kategoriyasi. Grammatik shakllangan gap.	2
9	Gapning tuzilishiga ko'ra turlari.	Sodda gaplar. Sodda gapda teng bog'lanish. Uyushgan so'zshakl. Uyushgan gap. Qo'shma gap.	2

10	Uslubiyat.	O'zbek tili stilistikasi. O'zbek tili uslublari turlari. Badiiy uslub, ilmiy uslub, publisistik uslub, so'zlashuv uslub, rasmiy uslub va ularning qo'llanishi.	2
		Jami:	20 s.

2. Seminar mashg'ulotlari

“Seminar mashg'ulotlari bo'yicha ko'rsatma va tavsiyalar” o'quv fanining mohiyati va nazariy mavzulariga mos ravishda tashkillashtiriladi, ushbu mashg'ulotlarni o'tkazish shakllari, unda qo'llanishi tavsiya etiladigan texnologiyalar, usullar, vositalar zarur hollarda muhokama etiladigan mavzular, masalalar muhokama etiladigan mavzular, masalalar hamda fan mohiyatidan kelib chiqadigan boshqa ma'lumotlar yoritiladi. Shuningdek, topshiriqlar asosida kurs yuzasidan bilimlarni yuksaltirishga qaratilgan mashg'ulotlar tashkillashtiriladi.

/R	Seminar mashg'ulotlari mavzulari	Qisqacha tavsifi (kalit so'zlar)	So atlar hajmi
	3-modul. Hozirgi o'zbek adabiy tilida morfologiyaga oid masalalar		
	Mustaqil so'z turkumlariga doir tasniflarning o'zgarishi.	anglash ko'nikmasi	4
	Yuklama va boshqa yordamchi so'zlarning uslubiy imkoniyatlari.	savol-javob, nutqiy vaziyatlar	2
	Alohida olingan so'zlarning til tizimidagi o'ri. Modal so'zlar.	Nazariy asos	2
	Undov so'zlarning hosil bo'lishi.	tadqiqotlarni anglash	2
	Undalima, kiritimlari qurilmalar, ajratilgan izoh va uyushiq bo'laklarning gapdagi ahamiyati.	an'anaviy va noan'anaviy metodlar	2
	Sodda gap va uning tasniflanishi.	an'anaviy va noan'anaviy metodlar	2
	Qo'shma gapni bog'lovchi vositalar.	nutqiy va lingvistik malakalar integratsiyasi	2
	Gapda timish belgilarining o'ri.	Timish belgilar va gap	2
	Sintaktik birliklarning	Gap va uslubiy munosabat	2

	mohiyati	So'z, so'z birikmasi,	2
0	Sintaktik valentlik	ko'makchi morfema	20
		Jami:	s.

3. Amaliy mashg'ulotlar

“Amaliy mashg'ulotlar bo'yicha ko'rsatma va tavsiyalar” o'quv fanining mohiyati va nazariy mavzulariga mos ravishda amaliy, seminar va laboratoriya mashg'ulotlarining mavzulari, ushbu mashg'ulotlarni o'tkazish shakllari, unda qo'llanishi tavsiya etiladigan texnologiyalar, usullar, vositalar zarur hollarda muhokama etiladigan mavzular, masalalar, laboratoriya ishlarning mazmuni, maqsadi hamda fan mohiyatidan kelib chiqadigan boshqa ma'lumotlar yoritiladi. Shuningdek, kurs loyihasi va kurs ishlari, ijodiy ishlar mohiyati, mazmuni, maqsadi, mavzulari ularni bajarish shakllari hamda fan mohiyatidan kelib chiqadigan boshqa ma'lumotlar yoritiladi. Shu bilan birga ushbu qismda o'quv va ishlab chiqarish amaliyotlarining maqsadi, vazifasi, shakli, mazmuni, amaliyot jarayonida ta'lim oluvchilar tomonidan tayyorlanishi zarur bo'lgan yakuniy ishlar shakli yuzasidan qisqa uslubiy ko'rsatmalar beriladi.

/R	Amaliy mashg'ulot mavzulari	Qisqacha tavsifi (kalit so'zlar)	So atlar hajmi
	3-modul. Hozirgi o'zbek adabiy tilida morfologiyaga oid masalalar		
	Mustaqil so'zlar. Fe'l so'z turkumining grammatik imkoniyatlari.	Fe'lning ma'no va vazifasiga ko'ra turlari	2
	Ot so'z turkumi va uning grammatik kategoriyalari.	Grammatik shakllarning xilma-xilligi	2
	So'z turkumlarida konversiya hodisasi	Xususiyatning ifoda xarakteri	2
	Ismlar guruhiga kiruvchi so'zlar.	tilning ifoda imkoniyatlari	2
	Son va olmosh so'z turkumlarining o'ziga xos morfologik xususiyatlari.	Turkumlarning ma'no xususiyatlari	4
	Ravish, Sifat so'z turkumining o'ziga xos morfologik xususiyatlari.	Holat va vaziyat, payt va o'rin	2
	So'zlarning o'zaro bog'lanishi va bog'lovchi vositalar.	mazmun, usul, vosita	2
	Gapning ifoda maqsadi va	mazmun, usul, vosita	2

	imkoniyatlari.		
	Bosh bo'laklarning ifodalinishi.	mazmun, usul, vosita	2
0	Ega va kesimning o'zaro munosabati.	mazmun, usul, vosita	2
		Jami:	20
			s.

4. Mustaqil ta'lim ishlari

“Mustaqil ishni tayyorlashda fan xususiyatlarini hisobga olgan holda, quyidagi shakllardan foydalanish tavsiya etiladi:

amaliy mashg'ulotlarga tayyorgarlik;
laboratoriya mashg'ulotlariga tayyorgarlik;
darslik va o'quv qo'llanmalar bo'yicha fan boblari va mavzularini o'rganish;
maxsus adabiyotlar bo'yicha fan bo'limlari yoki mavzulari ustida ishlash;
o'quv, ilmiy-tadqiqot ishlari bajarish bilan bog'liq bo'lgan fan bo'limlari va mavzularini chuqur o'rganish;

“Til va adabiyot ta'limi”, “Xalq ta'limi” kabi sohaga oid ilmiy jurnallardagi maqolalar bilan tanishish va tezislar tayyorlab borish;

ona tilini o'qitishga oid kichik tajribaviy tadqiqotlar olib borish;

Taqdimotlar amaliy mashg'ulotlarda muhokama qilinadi va baholanadi.

T/R	Mustaqil ta'lim mavzulari	O'quv mashg'ulot turi nomi	Qisqacha tavsifi (kalit so'zlar)	Soatlar hajmi
1	3-modul. Hozirgi o'zbek adabiy tilida morfologiyaga oid masalalar morfologik tarkibi.	tezis	tilshunos olimlar	4
2	Morfologiya. So'zning grammatik ma'nosi.	amaliy	magistrik dissertatsiyalari	4
3	So'zning morfemik tarkibi. O'zbek tilida so'z yasalishi.	ma'ruza	PhD dissertatsiyasi	4
4	So'z turkumlari haqida umumiy ma'lumot.	amaliy	magistrik dissertatsiyalari	4
5	Mustaqil so'z turkumlari.	og'zaki	tilshunos olimlar	4
6	Yordamchi so'z turkumlari.	tezis	PISA	4
7	Alohida olingan so'zlar.	taqdimot	matn turlari	4
8	Hozirgi o'zbek adabiy tilining morfologik tarkibi.	amaliy	dars ishlama	4
9	Hozirgi o'zbek adabiy tilining morfologik tarkibi.	taqdimot	Nutqiy shakllarni farqlash	4
10	Morfologiya. So'zning	amaliy	Mustaqil va	4

	grammatik ma'nosi.		yordamchi so'zlarning grammatik ma'nosi
11	Hozirgi o'zbek adabiy tilining sintaktik imkoniyatlari.	amaliy	mashq va topshiriqlar
12	Sintaksis haqida ma'lumot. Sintaksis va uning turlari	amaliy	mashq va topshiriqlar
13	So'z boshqa til birliklariga munosabati (Farqi va o'xshashliklari).	tezis	mashq va topshiriqlar
14	Gap. Gapning ifoda maqsadiga ko'ra turlari.	taqdimot	mashqlar
15	So'zlarning o'zaro bog'lanishi va bog'lovchi vositalar.	amaliy	topshiriqlar
			Jami: 60 s.

6. KURS ISHI MAZMUNI

Kurs ishi fan mavzulariga taalluqli masalalar yuzasidan talabalarga yakka tartibda tegishli topshiriq shaklida beriladi. Ma'ruza mashg'ulotlarida egallangan nazariy bilimlarni amaliyotga tatbiq etish, talabalarni ilmiy-nazariy qarashlar asosida umumlashma xulosalar chiqara olishga o'rgatish, ularning ijodiy tafakkurini o'stirish, ilmiy izlanishlar olib borish ko'nikmasini shakllantirish, fikrni izchil va ifodalay bayon eta olishga o'rgatish fan bo'yicha tashkil etiladigan kurs ishlarining bosh maqsadi hisoblanadi.

Mazkur fan yuzasidan yoziladigan kurs ishi talabalarni ilmiy-ijodiy ishga yo'naltiruvchi amaliy faoliyat turi sifatida muhim ahamiyatga ega. Talaba kurs ishini yozish asosida keyinchalik yirikroq tadqiqot ishlari bajarishga tayyorgarlik ko'radi. Shuningdek, fan bo'yicha tashkil etiladigan kurs ishlari talabalarni ta'limning yuqori bosqichida bitiruv malakaviy ishini yozishga tayyorlab boradi.

Kurs ishi mavzulari

1. So'zning morfem tarkibidagi o'zgarishlar
2. Morfemaning shakli va ma'nosi munosabatiga ko'ra turi tahlili.
3. Turixiy va sinxron derivatsiya tahlili.
4. O'l va sifat yasallari muammosiga doir nazariy qarashlar tahlili
5. Boshqa turkum so'zlarning o'lmoshga ko'chishi (pronominalizatsiya)
6. Sifatlarda daraja kategoriyasi tahlili
7. O'zbek tilida hisob so'zlarning qo'llanilishi tahlili darslik va o'quv qo'llanmalar asosida.
8. Fe'larda grammatik kategoriyalari tahlili

5. Qurbonova M., Sayfullayeva R., Boqiyeva N., Mengliyev B. O'zbek tilining struktural sintaksisi. - T.: O'zMU, 2004.

6. Mirtojiev M.M. Hozirgi o'zbek adabiy tili. I jild. - T.: O'zMU, 2004.

Qo'shimcha adabiyotlar:

1. Ўзбекистон Республикаси Президентининг "Ўзбекистон Республикасини янада ривожлантириш бўйича Харакатлар стратегияси тўғрисида" ти Фармони ("Халқ сўзи", 2017 йил, 8 февраль).
2. Ўзбекистон Республикаси Президентининг қарори "Олий таълим тизимини янада ривожлантириш чора-тадбирлари" тўғрисида ("Халқ сўзи", 2017 йил, 21 апрель).
3. Qilichov E. Hozirgi o'zbek adabiy tili. Ma'ruza matnlari. To'ldirilgan 2-nashri. - Buxoro: «Buxoro universiteti», 2001.
4. O'zbek tilining imlo lug'ati. - T.: «FAN», 1976.
5. O'zbek tilining kirill va lotin alifbolaridagi imlo lug'ati. - T.: «Sharq», 1999.
6. Hojiyev A. Tilshunoslik terminlarining izohli lug'ati. - T.: «O'zbekiston milliy ensiklopediyasi», 2002.
7. Ne'matov H. O'zbek tili tarixiy fonetikasi. - T.: «O'qituvchi», 1992.
8. Nurmonov A.N. O'zbek tili fonologiyasi va morfonologiyasi. - T.: «O'qituvchi», 2005.
9. Rahmatullayev Sh.U. O'zbek tilining yangi alifbosi va imlosi. - T.: «Universitet», 1999 (qayta nashri - 2002).
10. Jamolxonov H.A. Fonetika, fonologiya va orfoepiya. Ma'ruzalar matni. - T.: Nizomiy nomli TDPU bosmaxonasi, 1999.
11. Abduazizov A. O'zbek tili fonologiyasi va morfonologiyasi. - T.: «O'qituvchi», 1992.
12. Jamolxonov H.A. Grafika va orfografiya. Ma'ruzalar matni. - T.: Nizomiy nomli TDPU bosmaxonasi, 1999.
13. Mahmudov A. Unlilar. - T., O'zFA «Kibernetika» ilmiy ishlab chiqarish birlashmasi, 1993.
14. Mirtojiev M.M. O'zbek tili fonetikasi. - T.: «Universitet», 1998. 2013
15. Tursunov U.M., Muxtorov J., Rahmatullayev Sh. Hozirgi o'zbek adabiy tili. Qayta ishlangan, to'ldirilgan 3-nashri. - T.: «O'zbekiston», 1992.
16. To'ychievov B. O'zbek tili tarixiy fonetikasi. - T.: «O'qituvchi», 1990.
17. O'zbek orfografiyasining asosiy qoidalari. - T.: «FAN», 1956.
18. O'zbek tilining asosiy imlo qoidalari. - T.: «O'qituvchi», 1995.
19. Shoabdurahmonov Sh., Asqarova M., Hojiyev A., Rasulov J., Doniyorov X. Hozirgi o'zbek adabiy tili. I qism. - T.: "O'qituvchi", 1980.
20. G'ulomov A., Asqarova M. Hozirgi o'zbek adabiy tili. Sintaksis. 3-nashri. - T.: 1987.
21. Tursunov U., Muxtorov J., Rahmatullayev Sh. Hozirgi o'zbek adabiy tili. 3-nashri. - T.: "O'zbekiston", 1992.
22. Ne'matov H., Bozorov O. Til va nutq. - T.: "O'qituvchi", 1993.

9. Fe'lining funksional shakllar tahlili

10. O'zbek tilida yordamechi so'zlar.

11. So'z birikmasi va unga yondosh holatlar farqi

12. Erkin Vohidov she'rlari tilining sotsiolingvistik tahlili

13. Birikma tarkibidagi so'zlarning aloqa turlari

14. Gapning mazmuniy va shakliy xususiyatlari tahlili

15. Ifoda maqsadiga ko'ra gap turlari: darak, so'roq, buyruq gaplar. His-hayajon (undov) gaplar, ularning turlari (darak-undov, so'roq-undov, buyruq-undov gaplar).

16. Ona tilning jamiyatdagi roli mavzusida ilmiy maqola tayyorlash.

17. Gapning tuzilish jihatidan turlari: sodda gaplar, qo'shma gaplar, o'zga gapli qurilmalar. Sodda gap haqida umumiy ma'lumot. Bo'laklarga bo'linadigan va bo'laklarga bo'linmaydigan sodda gaplar; bo'laklarga bo'linadigan gap turlari. Ikki sostavli (ikki bosh bo'lakli) va bir sostavli gaplar: yig'iq va yoyiq, to'liq va to'liqsiz gaplar.

19. Ikkinchi darajali bo'laklarning ishtirokiga ko'ra gap tiplari: aniqlovchili yoyiq gap, to'ldiruvchili yoyiq gap, Holli yoyiq gap, aralash holda tuzilgan yoyiq gap

20. Gap bo'laklari haqida umumiy ma'lumot. Ega va kesim (bosh bo'laklar) ikki sostavli gaplarni shakllantiruvchi predikativ birliklar ekanligi. Ega va uning ifodalinishi. Kesim, uning ifodalinishi, tiplari.

21. Gapning ikkinchi darajali bo'laklari (to'ldiruvchi, aniqlovchi, hol).

22. Gapning uyushiq bo'laklari; uyushishning ifoda vositalari: sanash ohangi va teng bo'g'lovchilar. Uyushiq bo'lakli gaplarda umumiy va umumlashtiruvchi birliklarning qo'llanishi.

23. Gapning ajratilgan bo'laklari, ularning ajratilish sabablari. Ajratilgan bo'laklarning turlari.

24. Gap bo'laklari sanalmaydigan birliklar (so'z va birikmalar).

25. Bir bosh bo'lakli (bir sostavli) gaplar, ularning tiplari.

7. O'QUV ADABIYOTLARI VA AXBOROT MANBALARI

Asosiy adabiyotlar:

1. Сайфуллаева Р.Р., Менглиев Б.Р., Бокиева Г.Х., Курбонова М.М., Юнусова З.К., Абузалова М.К. Хозирги ўзбек адабий тили. Ўқув кўлланма. - Тошкент, 2006. - 391 б.
2. Jamolxonov H.A. Hozirgi o'zbek adabiy tili. O'quv qo'llanmasi. I-qism. - T.: Nizomiy nomli TDPU bosmaxonasi, 2004.
3. Qurbonova M.M. Hozirgi zamon o'zbek tili (sodda gap sintaksisi uchun materiallar). - T.: O'zMU, 2002.

